

HÖGSKOLAN VÄST

Institutionen för Individ och Samhälle
Socialpedagogiska programmet
SP 04, Campus

Vägen in och vägen ut ur misshandel i en nära relation

The way in and the way out of assault and abuse in a close relationship

Camomilla Aleborg Nilsson

Examensarbete i Socialt arbete, 15 hp
Handledare: Anders Bjerkman
Höstterminen 2007

SAMMANFATTNING

Titel:	Vägen in och vägen ut ur misshandel i nära relation
Författare:	Aleborg Nilsson, Camomilla
Nivå/arbetets art:	Kandidat/examensarbete, 15 hp
Ämne:	Socialt arbete
Program:	Socialpedagogiska programmet, 210 hp Högskolan Väst
Termin	Höstterminen 2007
Handledare:	Bjerkman, Anders

Syftet med denna studie är först och främst att försöka beskriva en del av den process en misshandlad kvinna genomgår innan hon kan bryta upp ur ett förhållande präglad av våld, men också för att öka förståelsen för varför det ofta tar tid för en kvinna som lever i ett misshandelsförhållande att lämna mannen. Jag undersöker vilka processer som leder in i och ut ur ett förhållande av detta slag. För att göra detta möjligt valde jag att utgå ifrån en självbiografi, skriven av en kvinna som levt i ett misshandelsförhållande. Den forskning jag funnit om dessa processer handlar dels om de emotionella band som binder kvinnan vid mannen och som gör det så svårt att bryta upp, dels om den långa processen ut ur förhållandet. Det är alltså en form av kvalitativ teoretisk studie där jag delat upp berättelsen i två kapitel; Vägen in och Vägen ut, vilka jag sedan tolkar utifrån en försoningens hermeneutik. För att kunna analysera texten ställde jag olika frågor för att sedan kategorisera avsnitt utifrån de mönster jag kunnat finna. Därefter tolkar jag materialet med hjälp av tidigare forskning och relevanta teorier. De slutsatser jag kommer fram till är att vägen in är en långsam process där mannen till en början är älskvärd för att sedan successivt bryta ner henne, tills våldet blir en del av vardagen. Vägen ut kantas av många knickar och språng innan kvinnan så småningom frigjort sig.

Nyckelord: våld i nära relationer, kvinnovåld, kvinnomisshandel
normalitetsprocess, uppbrott

ABSTRACT

Title: The way in and the way out from assault and abuse in a close relationship

Author: Aleborg Nilsson, Camomilla

Level: Bachelor's Thesis, 15 credits

Subject: Social work

Programme: Programme in Social pedagogy, 210 ECTS University West

Supervisor: Bjerkman, Anders

The aim of this research is first of all an attempt to describe the process an assaulted and battered woman goes through before she will be able to brake up from a relationship characterized by violence. Its purpose is also to increase the comprehension of why it may take such a long time for her to brake up. I investigate which processes who lead in to and out of a relationship of this kind. To make this possible I have chosen an autobiography written by a woman who lived in such a relationship. The previous research I have found about these processes deal with the emotional band that ties the woman to the man and witch make it so difficult to brake up. It also deals with the long process of getting out of the relationship. It is a form of a qualitative theoretical study in where I divided the story in two chapters; the way in and the way out, which I construe on the basis of reconciliation hermeneutics. To be able to analyze the text I asked it different questions and then I categorized it in sections on the basis of the pattern I have found. Thereafter I interpret the material with the help of previous research and relevant theories. The conclusions I make are that the way in is a slow process where the man at the beginning is charming but successively break her down until the violence becomes a part of everyday life. The way out is lined with a lot of jerks and jumps before the woman in the end gets emancipated.

Key words: violence in close relationships, violence against women, women, abuse, battery, assault, normalisation process, breaking up

Innehållsförteckning

<i>Inledning</i>	2
Bakgrund	2
Syfte och frågeställning.....	3
Begreppsdefinitioner	3
<i>Teorier och tidigare forskning</i>	5
Normaliseringsprocess	5
Uppbrottsprocess	7
Dokumenterad erfarenhet	10
<i>Metod och tillvägagångssätt</i>	11
Hermeneutik	12
Knickar och språng.....	13
<i>Vägen in</i>	14
Bakgrund	14
Relationens början.....	15
Våldets inträde.....	17
<i>Vägen ut</i>	20
Vändpunkten	20
Svårigheter	22
Slutet på förhållandet	25
Tiden efter uppbrottet.....	27
<i>Diskussion</i>	30
<i>Referenser</i>	33

Inledning

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer är ett stort samhällsproblem och det mest extrema exemplet på mannens överordning och kvinnans underordning. Detta är något som alltid har funnits, men uppmärksammades inte ordentligt förrän på 1990-talet. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer ansågs tidigare vara en privatsak. Vad man inte förstod var hur omfattande och allvarligt våldet är. År 2006 anmäldes 25 491 fall¹ och i ca 75 procent av dessa anmälningar är den misstänkte gärningsmannen en person som kvinnan är välbekant med. Enligt Brå handlar det oftast om att mannen och kvinnan har en aktuell eller avslutad nära relation. När det gäller anmälningar om våld mot kvinnor i nära relationer är dock mörkertalet betydande – man räknar med att endast vart femte fall av dessa brott anmäls (SOU 2006:65). Inte heller förstod man det samspel som råder mellan detta våld och de normer, värderingar och synsätt som förhärskar i samhället. Att inte bara studera konsekvenserna av misshandel utan också det samhälle där våldet sker, underlättar möjligheterna att förebygga våld mot kvinnor (Sveriges Kommuner och Landsting [SKL], 2006). En kvinna som utsätts för hot och våld av sin partner/f.d. partner lägger ofta skulden på sig själv. Våldsamma perioder följs ofta av försoning för att sedan starta igen. Rädslan för, och hot om, att våldet ska trappas upp samt en successivt nedbruten självkänsla kan göra det svårt för kvinnan att bryta upp från ett misshandelsförhållande. Det är ju inte heller säkert att våldet upphör i och med ett uppbrott. En separation innebär oftast en lång process i vilken kvinna är i behov av stöd och skydd. Ofta väljer kvinnan trots allt att stanna kvar i förhållandet ytterligare en tid, vilket kan förklaras av en kombination av beroende och en förhoppning om att förhållandet ska utvecklas positivt (SOU 1995:60). För att göra fenomenet kvinnomisshandel mer förklarligt behövs en resa tillbaka i tiden för att belysa den kvinnosyn vi haft genom tiderna.

Bakgrund

Våld i nära relationer är inget nytt, men det har blivit mer och mer synligt, mycket tack vare kvinnojourernas framväxt på 1970-talet. Vi har en lång historisk tradition av husbondevælde. Mannen var hushållets överhuvud och bestämde således över både fru, barn och tjänstefolk och hade laglig rätt att utöva husaga. Denna rätt fanns kvar som lag fram till år 1864. Under den hedniska tiden var det tillåtet för husbonden att straffritt aga sin fru om misshandeln skedde inom hemmets väggar och den inte ledde till att kvinnan avled. Skedde misshandeln offentligt straffades mannen med böter (SOU 1995:60). När en kvinna gifte sig blev mannen

---

¹ Uppgiften är hämtad på Brottsförebyggande rådets hemsida, 2006. Fullständig adress i referenslistan.

hennes överförmyndare. Så sent som 1920 blir den gifta kvinnan myndig och året därpå införs kvinnors rösträtt (Brottsförebyggande rådet [Brå], PM 1994:4). Normer och värderingar är sega strukturer som tar lång tid att förändra. Att kvinnor inte bör bruka våld, vara aggressiva eller visa ilska är en tydlig genusnorm. Kvinnligt våld ses inte med blida ögon av vare sig män eller kvinnor; det är snarare den tålmodiga och fredliga hustrun i rollen som offer som prisas. Detta kvinnoideal är tydligt såväl inom arbetarklassen som i borgarklassen.

Våldformen har en lång tradition. Ett exempel på det är att våldtäkt inom äktenskapet blev straffbart så sent som 1965. Inte förrän 1982 ändrades reglerna för åtal för misshandel på enskild plats (Hydén, 1995). I Socialdepartementets direktiv till Kvinnovåldskommissionen framgår att en översyn ska göras utifrån den historiska och manliga dominansen över kvinnor (Brå, PM 1994:4).

Syfte och frågeställning

Det är min uppfattning att det i allmänhet råder en stor okunskap om varför en misshandlad kvinna inte lämnar den man som utövar våld mot henne, och varför det ofta kan ta lång tid för henne att bryta upp. Det är också min uppfattning att det råder vanföreställningar om vilka kvinnor som råkar ut för våld i nära relationer. Föreliggande studie är ett försök att först och främst beskriva en del av den process en misshandlad kvinna genomgår innan hon kan bryta upp, men också att öka förståelsen för varför det ofta tar tid för en kvinna som lever i ett misshandelsförhållande att lämna mannen. Den syftar också till att försöka förstå hur en kvinna kan hamna i ett sådant våldspräglat förhållande. Min önskan är att det förestående arbetet kan bidra till att dessa kvinnor blir bemötta med den respekt och varsamhet som de förtjänar. För att kunna beskriva och förstå fenomenet har jag ställt följande frågor:

1. Hur hamnar en kvinna i en våldspräglad relation?
2. Hur tar hon sig ut?

Begreppsdefinitioner

I begreppet ”våld i nära relationer” ingår olika former av våld och det är viktigt att definiera det korrekt och inkludera alla olika aspekter. Mäns våld mot kvinnor tar sig uttryck i *fysiskt*, *sexuellt* och *psykiskt våld*. *Fysiskt våld*; mannen kastar saker på kvinnan, knuffar, håller fast eller släpar henne, slår henne med knytnäve, med något hårt föremål eller sparkar, tar stryptag eller försöker kväva henne, bankar hennes huvud mot något, hotar med eller använder skjutvapen eller annat vapen. *Sexuellt våld*; kan innebära våldtäkt och andra fysiska sexuella övergrepp så som tvång att utföra obehagliga och motbjudande sexuella handlingar. Som

exempel kan nämnas tvång att agera sexuellt inför andra. Även att tvingas titta på pornografi är en form av sexuellt våld. *Psyiskt våld*; här handlar det om maktutövning, att vara oförutsägbar (ena stunden lugn och trevlig och nästa irriterad och hotfull). Detta gör kvinnan osäker, mer undfallande och angelägen om att vara till lags. Här ingår verbala kränkningar, försök till isolering från omgivningen, att göra henne ekonomiskt beroende, förstörelse av viktiga och kära ägodelar, hot och skrämning, emotionell utpressning, skambeläggande och utnyttjande av barnen för att på så sätt få kontroll över kvinnan (SKL, 2006).

Teorier och tidigare forskning

Holmberg och Enanders (2004) forskning om uppbrottsprocesser finns i boken ”Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser”. De beskriver också de band som gör att kvinnan binds så starkt till mannen. Lundgrens (2004) teoretiska modell av normaliseringsprocessen visar på hur gränserna i ett våldspräglat förhållande förskjuts och det extrema börjar te sig som normalt. När våldet internaliseras blir hans verklighet även hennes. Hydén (1995) har forskat om våld inom äktenskapet och parets erfarenheter av våld under uppväxten och vilka faktorer som gör att kvinnan stannar kvar. Ebaugh Fuchs (1988) är en amerikansk sociolog som har utvecklat en s.k. grounded theory, där hon på sitt sätt beskriver uppbrottsprocessens steg. Peterstrand-Nilsson (1997), leg. psykolog, har över tio års erfarenhet av terapeutiskt arbete med kvinnor utsatta för våld i nära relationer. Hon gör en översikt över de olika mekanismer som får kvinnor att stanna kvar hos sina män och plågoandar, men det som är av intresse för förestående uppsats är hennes syn på vilka faktorer som har betydelse för att kvinnan hamnar i förhållanden där mannen misshandlar henne.

Normaliseringsprocess

För att kunna förstå uppbrottets komplexitet och varför uppbrottet många gånger blir så oerhört svårt för kvinnan, måste först vissa aspekter av den våldpräglade relationen belysas. Holmberg och Enander (2004) har utfört djupintervjuer med kvinnor utsatta för våld i nära relationer och i dessa intervjuer framkom att det utvecklas ett starkt emotionellt band mellan den misshandlade kvinnan och förövaren. För att kunna analysera uppbrottsprocessen förefaller det viktigt att det emotionella bandets många beståndsdelar belyses. Det är just den emotionella frigörelsen som är svårast och tar längst tid. Författarna beskriver detta band som inte ett utan flera, vilka är sammanflätade med varandra och bildar då ett starkt band. Vilka band som flätas in är individuella och varierande, men ofta snarlika. Ett exempel som alla informanterna beskrev var kärleksbandet. Det talades i intervjuerna bl.a. om den stora passionen, om mannen som räddat kvinnan ur en svår livssituation, men även om vardagskärlek med många skratt. Med denna starka kärlek verkade det också följa en utsatthet; just för att kvinnan tyckte så mycket om mannen kunde han styra henne. Kvinnan kan också känna sig utvald, vilket kan väcka empati och känslan av att vara den enda som kan hjälpa mannen. Denna starka kärlek upplevdes också som besvarad och gör ju då naturligtvis banden starkare. Rädsla tycktes minst lika stark som kärleken, vilket kan binda henne till mannen eftersom hon inte vågar bryta upp. Denna rädsla som går hand i hand med kärleken

kan finnas med i alla stadier i relationen. Hatets kraft kan vara stor och ofta blandas kärlek, rädsla och hat och får genomgripande konsekvenser för kvinnan. Kvinnan kan också bindas till mannen genom att hon känner medlidande med honom och tycker synd om honom, vilket anges som en stark anledning till att inte bryta upp. Vidare kan hon också känna att hon på något vis är skyldig till mannens beteende. Skulden handlar inte bara om hans uppförande utan hon kan också känna sig starkt skuldyngd inför tanken att lämna mannen. Författarna nämner också att hoppet om en bra relation återkommer då paret har ”lugna” stunder; flera av kvinnorna berättar att de in i det sista velat kämpa för förhållandet. I studien talas det om fler band, men jag stannar vid dessa emotionella band. Holmberg och Enander (a.a.) menar att slutsatsen i studien är att den misshandlade kvinnans uppbrott består av minst tre olika aktiva processer; *att bryta upp, att bli fri och att förstå*, men de behöver inte nödvändigtvis komma i den ordningen. Ofta överlappar de varandra och hon måste inte ha blivit fri eller förstått innan hon bryter upp. *Att bryta upp* handlar om just själva uppbrottet – att hon rent fysiskt lämnar mannen. *Att bli fri* innebär att bryta det känslomässiga bandet och *att förstå* handlar om kvinnans insikt om att hon levt i en misshandelsrelation och att hon är en kvinna med erfarenhet av misshandel. Enligt författarna finns inte mycket forskning om vad som får den misshandlade kvinnan att bryta upp från relationen.

Lundgrens (2004) teori om normaliseringsprocessen handlar om hot, tvång, våld och indoktrinering – att nöta ut en människa tills hennes motstånd upphör. Våldet kan ses som en process där många gränser förskjuts och det extrema börjar te sig som normalt. När man talar om våld som en normalitet innefattar det flera aspekter; våld upplevs som vanligt (normalt), våld sätts i samband med könsbilder som i vår kultur antas vara normala (kulturellt normalt), och att de män som utövar våldet är socialt välanpassade män i socialt normala sammanhang (socialt normalt). Våldet hänger dessutom ihop med den ”normala” maktobalansen mellan män och kvinnor. Författaren (a.a.) hävdar att normaliseringsprocessen är en teoretisk och inte en konkret modell. Den avser inte att spegla hur våldsprocessen ser ut för alla konkreta kvinnor; alla har det inte på samma sätt och följaktligen agerar de konkret på olika sätt. Lundgren (a.a.) menar att effekten av tortyr förstärks när smärta växlar med omsorg. Just genom dessa växlingar skaffar sig mannen kontroll över kvinnans livsutrymme. Han blir både bödel och frälsare i både hans och hennes verklighet. I början av våldets normaliseringsprocess blir kvinnorna först chockade – de upplever det som något oacceptabelt och avvikande. Efter hand kommer våldet dock att upplevas som vanliga handlingar som de förväntar sig och accepterar i vardagen och till slut till och med kan försvara. Denna

anpassning tolkar författaren som en följd av att kontinuerligt utsätts för våld i nära relationer. Kvinnan anpassar sig till de gränser och åtskillnader som hela tiden suddas ut och förflyttas. Gränserna mellan gott och ont försvinner. Lundgren (a.a.) hävdar att den anpassning hon talar om avser ett aktivt förhållningssätt gentemot våldet. Hon lyfter fram att mannen på olika sätt isolerar kvinnan från omvärlden och för henne viktiga personer, både fysiskt och psykiskt. När hon företrädesvis endast umgås med honom kommer han så småningom att utgöra, och stegvis dominera, hela hennes referensram. Det är svårt för en misshandlad kvinna att vidmakthålla sin egen världsuppfattning när våldet normaliseras och kombineras med psykisk tortyr, isolering och andra kontrollstrategier – när alla gränser, även gränsen mellan gott och ont har utplånats. Kvinnan internaliserar gradvis mannens våld, det vill säga att våldsverkligheten finns inom kvinnan och hon identifierar sig med den. Ju mer hon anpassar sig, ju mer hon velar i våldsprocessen, desto mer har våldet internaliserats. Ju tidigare i processen hon går, desto mer har hon kontakt med sin egen verklighetsuppfattning. Lundgren (a.a.) menar att för att kunna hjälpa en kvinna i ett sådant förhållande är det viktigt att kunna identifiera olika faser i våldsprocessen och var hon befinner sig i den.

Uppbrottsprocess

Hydén (1995) forskning handlar om misshandel inom äktenskapet, sett ur både kvinnan och mannens perspektiv. Författaren utgår ifrån ett stort antal djupintervjuer med tjugo par där kvinnan utsatts för upprepat våld under ett antal år. Det som är av intresse för denna uppsats är bl.a. det som framkommit i studien om dessa kvinnors erfarenhet av våld under uppväxten. Författaren drar slutsatsen att kvinnan inte behöver ha någon erfarenhet av våld i sin ursprungsfamilj. Kvinnor utan tidigare erfarenhet av våld tenderar att ta starkt avstånd till det våld de utsätts för i äktenskapet. De kvinnor som utsätts för våld i barndomen tenderar att reagera med underkastelse eller protest. Författaren talar också om de faktorer som gör att kvinnan stannar kvar hos mannen och som konstituerar fortsatt våld, samtidigt som uppbrottsprocessen pågår; kvinnans rädsla, den ensamhet som både mannen och kvinnan känner efter misshandeln, det gemensamma hoppet om en ljus framtid och deras gemensamma beskrivning av misshandeln som förändrar innebörden av handlingen. Hydén menar att de flesta av oss svenskar bygger våra relationer² på ett romantiskt kärleksideal och att begreppet ”kärlek” i västvärlden har kommit att innefatta förväntningar på personlig lycka, bekräftelse och tillhörighet. I den romantiska kärleken finns inget våld. Det vanligaste sättet att reagera på när vi utsätts för grymheter är förnekelse. När vi blivit utsatta för något som

---

² Författaren skriver om äktenskap, vilket jag menar kan jämföras med en parrelation

skadat oss på ett eller annat vis, försöker vi trycka undan händelsen ur vårt medvetande, till glömska och tystnad. Den misshandlade kvinnans livssituation kan bäst beskrivas i termer av motstridighet. Med detta menar författaren att kvinnan slits mellan känslor av skuld och förvirring och mellan önskan att glömma och att minnas. För den som lyssnar till en kvinnas berättelse om misshandel kan det vara svårt att förstå vad som egentligen har hänt, då berättelsen kännetecknas av upprepade glidningar i språket – våldsaktens innebörd förändras gradvis. Vissa kvinnor gör motstånd mot att uppfatta sig som misshandlade därför att denna identitet hotar deras självbild. Man kallar hellre händelserna för bråk än misshandel för att förminska och neutralisera våldet. Denna neutraliseringsprocess av våldshändelsen är enligt författaren lätt att tolka som om det handlar om en normalisering av det våld kvinnan utsätts för, men så är inte fallet menar Hydén (a.a.). Att bli slagen av sin partner ses inte som något normalt av kvinnan. Inte heller är det något som hon vänjer sig vid som ett normalt inslag i sitt liv. Inom sig lämnar hon mannen varje gång det sker. Sorgen hon känner över den dröm som aldrig går i uppfyllelse gör henne i det närmaste apatisk. Hydén (a.a.) menar att vi gärna föreställer oss att hat har en avgränsande och frånskiljande kraft och att vi på motsvarande sätt har föreställningen att hoppet om förändring skulle ha en bindande kraft. Hatet blir hoppets motsats, vilket torde hjälpa till i uppbrottet. Men det kan också vara precis tvärtom; hatet fungerar som en länk som binder den som hatar och den som är hatad till varandra som till en älskad. Författaren menar att hatet på så sätt liknar hoppet då det får näring av en evig, ouppfylld önskan om respekt och närhet. Kan kvinnan inte ta sig ur hatets klor riskerar hon att för alltid vara länkad till mannen. Det är troligtvis två slags insikter som kan få en människa att hitta kraft att göra stora förändringar i sitt liv. Det ena är att hon befinner sig så långt nere på botten att om hon sjunker djupare återstår endast döden. Tanken på självmord fanns hos vissa av de intervjuade kvinnorna strax innan uppbrottet. När de insåg att de egentligen inte ville dö fann de kraft att påbörja vandringen uppåt mot ett uppbrott. Den andra insikten är att kvinnan upplever att hon går miste om något genom att leva det liv hon gör nu.

Ebaugh Fuchs (1988) har utvecklat en teori om den förändringsprocess en människa genomgår innan hon eller han bryter upp ifrån en för individen viktig livsroll (för enkelhetens skull benämns dessa individer härnäst som "hon" eller "kvinnan"). Denna process har författaren kommit att kalla "exitprocess". Hon har studerat förloppets olika faser eller steg, vilka moment de består av och vilka faktorer som påverkar processen. Hennes forskning utgår ifrån kvalitativa djupintervjuer av 185 personer, s.k. "exiters" som lämnat en central livsroll. När materialet analyserades upptäcktes att det fanns många beröringspunkter och att dessa

”exiters” hade gjort liknande erfarenheter, trots att det rörde sig om uppbrott av olika slag. På grundval av dessa fynd konstruerade Ebaugh Fuchs en generell modell av händelseförloppet med beskrivning av exitprocessens fyra faser, *de första tvivlen, att söka alternativ, vändpunkten och att skapa ex-rollen*. *De första tvivlen*; hon börjar tvivla på om hon ska stanna kvar i den aktuella livsrollen och händelser och förväntningar som tidigare ansågs som acceptabelt börjar nu få en annan mening. *De första tvivlen* medför en omvärdering av verkligheten. Ebaugh Fuchs menar att kvinnan kan ha varit missnöjd redan innan, men det är först när tvivlen blir medvetna som hon börjar fundera över vilka normer som hör ihop med den roll hon befinner sig i. Det är nu hon börjar inse att hon valt fel spår i livet och önskar att hon gjort ett annat val. Hon mår dåligt och funderar på alternativa möjligheter, samt frågar vänner och släktingar om råd. Hon omvärderar den situation som tidigare var självklar. *Att söka alternativ*; i vissa fall är individen medveten om alternativet redan under tvivelfasen, men i de flesta fall är de då vaga. Men vid någon punkt efter det att individen erkänt för sig själv att hon är missnöjd med sin livsroll, blir sökandet efter alternativ ett medvetet steg i processen. Det här är en jämförelseprocess där olika alternativa livsroller vägs emot varandra. De flesta i undersökningen övervägde nog de olika alternativen. Dessa två stadier kan ses som förstadier till själva uppbrottet och under denna tid sänder individen ut medvetna eller omedvetna signaler om dennes tveksamhet inför den roll hon befinner sig i. Hur dessa signaler uppfattas av signifikanta andra³ är avgörande för hur processen ska fortgå. Om tveksamheten uppfattas som legitim och bekräftas ökar möjligheterna till ett uppbrott och vice versa. *Vändpunkten*; till slut kommer kvinnan till en punkt då hon beslutar sig för att lämna den nuvarande rollen. Denna vändpunkt kan komma gradvis eller plötsligt. Ebaugh Fuchs (a.a.) kunde urskilja fem huvudvarianter av vändpunkter. Det kunde vara en särskild händelse, ofta med stor personlig betydelse, en annan sådan punkt benämndes ”droppen” (som fick bägaren att rinna över). Denna ”droppe” visade sig ofta vara ganska obetydlig i sig, men den inträffade då hon haft negativa känslor under en längre tid. Tidsrelaterade faktorer kunde också ha betydelse såväl som ursäkter. Med ursäkter menar Ebaugh Fuchs (a.a.) att en händelse kunde ge ursäkter till eller rättfärdigande av att lämna den nuvarande rollen. Kvinnan behövde med andra ord inte ta ansvar för uppbrottet utan kunde hänvisa till yttre omständigheter eller någon annan person. Slutligen fann författaren en typ av vändpunkt som hon kallar ”antingen - eller”; individen måste lämna rollen eller ”gå under”. Författaren menar att denna vändpunkt kommer att vara ett starkt skäl för vederbörande att lämna förhållandet.

---

³ Signifikanta andra betyder i korthet viktiga andra i en människas liv (Holmberg & Enander, 2004)

Att stanna kvar skulle framstå som en svaghet – både för personen själv och inför andra. *Skapa ex-rollen*; ex-rollen består inte i vad man för tillfället engagerar sig i, utan sociala plikter, förhoppningar och värderingar som hör ihop med den tidigare rollen. Den tidigare rollen måste räknas med och tas in i en framtida identitet. Det karaktäristiska för ex-rollen är att individen tidigare delat en roll och en identitet med många andra som fortfarande är kvar i samma roll. På samma sätt delar hon nu den nuvarande situationen med andra som också lämnat denna roll bakom sig. Kvinnan måste förhålla sig till båda dessa grupper. Ofta finns rester kvar från den gamla rollen som hon tar med sig in i den nya. Detta kan vara en svårighet för den misshandlade kvinnan eftersom hon oftast inte uppfattar sig som misshandlad, vilket innebär att det inte finns någon given roll eller grupptillhörighet att ta avstånd ifrån eller att finna stöd hos. Tiden efter vändpunkten känns ofta tom och meningslös – hon känner sig vilse och saknar det hon lämnat. Hon kan också känna sig kliven och osäker på om hon valt rätt.

Dokumenterad erfarenhet

Peterstrand-Nilsson (1997) har sammanfört den kunskap hon samlat om kvinnor som utsatts för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Perspektivet grundar sig på den erfarenhet hon fått genom hennes arbete som psykoterapeut, först på en kvinnojour och sedan på en privat mottagning. Hennes bok är också ett resultat av ett forskningsprojekt hon bedrivit på psykologiska institutionen vid Stockholms universitet. Även denna författare talar om de faktorer som bidrar till att det är så svårt att bryta sig ut ur ett misshandelsförhållande. Då de (faktorerna) i stort sett inte tillför något nytt för denna uppsats väljer jag att inte ta upp det här. Det som däremot kan tillföra något nytt är Peterstrand-Nilssons (a.a.) syn på möjliga orsaker till att en kvinna hamnar i, och har svårt att ta sig ur, ett misshandelsförhållande. För att förklara detta utgår hon ifrån det lilla barnets totala beroende av sin mor⁴. Från detta fullständiga beroende genomgår barnet en mödosam process mot att successivt bli självständig. Under denna resa kan mycket haka upp sig och resultera i destruktiva förhållanden i vuxen ålder. Författaren menar att en misshandlad kvinna som ofta har svårt att lämna den man som misshandlar henne inte har klarat av resan från totalt beroende till självständig kärlek på ett bra sätt. Hon sitter till viss del fortfarande kvar i bindningen till modern. Hos en del flickor, som senare riskerar att bli fast i ett misshandelsförhållande, har ilskan och sorgen mot modern av någon anledning varit stor, men inte fått något utlopp.

---

⁴ Författaren använder ordet ”första vårdare”, vilket vanligtvis är modern enligt den samma

Metod och tillvägagångssätt

Det var med en viss osäkerhet jag påbörjade det mödosamma arbetet med uppsatsen. Jag brottades med två för mig stora problem. Det första var att hitta ett ämne som skulle kunna intressera både mig själv och läsaren och det andra var att komma över ”ångesten” över att inte ha någon medförfattare. Som hjälp på traven fick jag rekommendation av en vän om en självbiografisk bok, skriven av en kvinna som utsatts för våld i nära relation, så istället för att använda mig av intervjuer valde jag att utgå ifrån ett fall där då emperin utgörs av en publicerad skönlitterär bok. På så sätt behövde jag inte exponera en redan utsatt kvinna för närgångna frågor. En nackdel med detta val är förstås att jag inte kan få svar på eventuella följdfrågor som dyker upp på vägen. På ett mer eller mindre slumpmässigt vis kom alltså denna uppsats att bli en slags ”teoretisk” kvalitativ undersökning. Med ”teoretisk” avser jag det faktum att emperin utgörs av en skriven text och med ”kvalitativ” att det rör sig om en livsberättelse och inte om en litteraturstudie i egentlig mening. Mitt intresse för ämnet växte och jag frågade mig hur det kan komma sig att det kan vara så svårt att bryta upp ifrån ett förhållande präglad av våld. I och med att jag bestämde mig för ämnet släppte successivt också vandan över det faktum att jag skulle stå på egna ben. Som med allt annat finns det både för- och nackdelar med att skriva själv. Det som faller under nackdelar är att jag ibland har saknat någon att diskutera tankar med och givetvis någon att dela arbetsbördan med. Jag tror också att analysen kunde ha blivit mer givande om vi varit fler än en om uppsatsen. Att jag väljer att utgå endast ifrån en bok innebär inte att jag inte läst fler, men eftersom dessa kvinnors erfarenheter är likartade hänvisar jag till igenkännandets validitet med vilket jag anser att tillförlitligheten är stor.

Det konkreta uppsatsarbetet startade med att jag läste den skönlitterära boken, för att därefter få syfte och frågeställningar att växa fram. På det sätt så som boken är skriven uppenbarade sig de två frågorna jag kom att intressera mig för. När jag så kommit fram till mina frågeställningar visste jag också vad för typ av forskning jag behövde leta efter. För att hitta relevant litteratur sökte jag via Sofia, Libris, Google m.fl. och använde mig av ord som våld i nära relationer, kvinnomisshandel, uppbrott m.fl. På så sätt fick jag tag i både forskningsrapporter och uppsatser i ämnet och därigenom använde jag mig av deras referenslistor för att gå vidare. När min egen lista på eventuella författare var klar blev det ett springande på olika bibliotek och ett mödosamt arbete med att läsa all litteratur för att kunna avgöra vad som var aktuellt för mitt arbete eller inte. Jag satte igång med skrivandet direkt, då det skrivna ordet ger mig ett perspektiv som annars kan vara svårt att få. Mitt arbetssätt kan

liknas vid att lösa korsord; jag har inte följt någon direkt ordning i mitt skrivande, utan det ena har gett det andra och jag har hoppat fram och tillbaka i avsnitten. När jag läste den självbiografiska boken på nytt ställde jag den frågor, så som om det vore en intervju. Jag frågade hur Anna, som huvudpersonen heter, såg på sig själv och vem hon var innan hon fick anledning att skriva denna bok. Hur såg hennes uppväxt ut? Vad hände/hur startade det? Vad hände sedan? Vad var det som fick henne att till slut bestämma sig för att det nu fick det vara nog? Gick det att urskilja någon specifik vändpunkt? När är man fri? Törs man gå in i nya förhållanden? Vad fick hon för hjälp? De svar jag fick utgör kärnan i uppsatsen – emperin. Det är ett stort ansvar att skriva någons livshistoria då det är forskaren som bestämmer och ordnar data utefter vad denna anser viktigt, vad som ska vara med och vad som ska uteslutas och sedan ordna historien i olika avsnitt (Taylor & Bogdan, 1998). Jag har gjort ett försök att dela upp berättelsen utefter uppsatsens två frågeställningar, men det var inte helt oproblemiskt då det inte finns någon klar övergång mellan vägen in och vägen ut. För att kunna analysera texten tog jag fasta på Taylor och Bogdans (a.a.) råd som bl.a. innebär att läsa materialet så att man kan det utan och innan och ha ett anteckningsblock i beredskap för att fånga tankar och idéer som dyker upp. Utifrån dessa anteckningar ställde jag olika frågor för att sedan kategorisera avsnitt utifrån de mönster jag kunnat finna. Jag läste alltså först texten i sin helhet för att få en allmän mening om innehållet för att sedan återgå till de olika delarna som är av intresse för uppsatsen (Kvale, 1997). Delarna kategoriserade jag som tillhörande antingen ”vägen in” eller ”vägen ut”. Därefter försökte jag dela in materialet i form av en tidslinje med underrubriker, såsom ”bakgrund”, ”relationens början”, ”våldets inträde”, ”vändpunkten”, ”svårigheter”, ”slutet på förhållandet” och ”tiden efter uppbrottet” (Taylor & Bogdan, a.a.).

Hermeneutik

Tolkningslära är förmodligen den bästa översättningen av ordet hermeneutik. Den har till uppgift att lära oss hur vi ska tolka och vad det innebär att tolka. En text av detta slag (självbiografi) kräver alltid tolkning och för att förstå helheten måste de olika delarna tolkas. (Engdahl, Holmgren, Lysell, Melberg & Olsson, 1977). I undersökningar med hermeneutiska inslag brukar man tala om att det finns två faser. Den första är accessfasen; för att kunna tolka rätt måste forskaren försöka leva sig in i det fenomen som ska undersökas och att försöka anlägga ett inifrånperspektiv. Även om jag tror att jag har börjat förstå är det inte säkert att jag förstått det som avsågs. Då bör undersökningen övergå till nästa fas som kallas kontrollfasen. I korthet skulle det innebära att föra en dialog med den/de som lämnat informationen och om

mina tolkningar känns igen så har jag fått bekräftelse på att jag uppfattat det så som avsetts (Bjerkman, 1984). Men som Bjerkman (a.a.) säger; detta är knappast ett mått på vetenskaplighet. Denna fas är inte aktuell i förestående arbete då jag endast återgett redan nedskrivna text och dessutom inte har möjlighet att föra en sådan dialog med författaren. Min teoretiska ansats vid både läsning och analys av texten har varit försoningens hermeneutik (Bärmark & Nilsson, 1983), men utifrån denna hermeneutik kunde jag inte förstå de motsägelser jag ställdes inför i Annas berättelse. Så för att finna svar på dessa tvetydigheter måste jag även anta ett visst mått av misstankens hermeneutik (a.a.). Men för att göra mina egna tolkningar rimliga måste jag också rikta en misstankens hermeneutik mot mig själv, mina värderingar och min förförståelse. Försoningens hermeneutik innebär att inte misstro objektet och att det denne förmedlar är något givet. I motsats till detta innebär misstankens hermeneutik att inte ta det objektet säger för givet – att jag som författare misstror mitt material och att ge utsagan en ny och annan, ofta motsägelsefull betydelse (Bernler & Bjerkman, 1990).

Knickar och språng

Dessa ord och dess innebörd myntades av docent Gunnar Bernler (Bernler & Bjerkman, 1990). Han menar att vår levnad flyter fram i en kontinuerlig process som ibland, vid s.k. brytpunkter, uppvisar en diskontinuitet. Knicken innebär att processen plötsligt ändrar riktning, medan språnget betyder att skeendet bryts och får en avgörande betydelse för den fortsatta levnadsprocessen (a.a.). Knicken motsvarar då en kvantitativ förändring och språnget en kvalitativ. Dessa tankar har jag haft med mig i bearbetningen av materialet.

Vägen in

I detta avsnitt kommer jag att referera innehållet i den självbiografiska bok som ligger till grund för hela uppsatsen. I "Dårskap för två" berättar Anna Videll på ett öppet och självutlämnade sätt om en tid i hennes liv; en tid fylld av passion, kärlek, rädsla, hot, våld, hat och missbruk. Men den är framför allt en bok avsedd att inge hopp om att det går att komma tillbaka till ett värdigt liv. Den handlar om en kvinnas kamp om att bryta sig ur ett misshandelsförhållande. Genom försoningens hermeneutik försöker jag förstå Annas verklighet så som hon kan ha uppfattat den själv. Kanske kan man genom denna utgångspunkt förstå någon bättre än vad denne gör själv. Motsatt innebär då misstankens hermeneutik att jag inte kan ta Annas ord för givna – de kanske kan ses som uttryck för något djupare sammanhang. Jag måste gå bortom det som uttrycks i texten för att finna förklaringar till motsägelser. Att försvara nödvändigheten av misstankens hermeneutik innebär inte att jag misstror Anna all förmåga till självinsikt – tvärtom har jag kunnat konstatera hur klarsynt Anna insett sina svagheter.

Bakgrund

Anna säger sig ha haft en trygg barndom. Familjen har aldrig öppet visat ilska och hon uppfattade sig själv som aggressionshämmad. Hon växte upp som ensam barn i en s.k. tjänstemannafamilj i norra Sverige. Efter gymnasiet flyttade familjen till Stockholm. Hon arbetade och reste mycket under senare delen av tonåren. Hon beskriver sig själv som öppen, självständig, nyfiken och spontan – en som gillar livet. Hon har lätt för att få kontakt med andra människor och är driftig, men när livet har känts för trist har hon flytt in i drömmar. Hon berättar också att hon var i stort behov av trygghet, men också att hon ständigt sökte utmaningar, vilket ledde till att hon ofta bytte arbete. I bokens början får jag veta att Anna hade ett stort socialt umgänge, hade egen lägenhet och ett välbetalt och ansvarsfullt arbete. Med andra ord hade hon både social, materiell och ekonomisk trygghet. Hon stod just i begrepp att söka in till Polishögskolan.

Vid en första anblick får jag en bild av en stark och utåtriktad flicka, men det är något motsägelsefullt i det hon berättar. Det första jag reagerar på är den bristande förmågan familjen har att visa ilska och det får mig att undra om det möjligen kan gälla även andra känslor. Peterstrand-Nilsson (1997) menar att orsaken till att en kvinna kan hamna i ett misshandelsförhållande kan ha sin grund i att frigörelseprocessen från modern har hakat upp sig. Något har gått fel, vilket då kan leda till att individen förblir osjälvständig. Den olösta

problematiken tar barnet med sig in i den vuxna kvinnans relationer. Om Peterstrand-Nilssons (a.a.) antagande stämmer skulle man möjligtvis kunna hänföra detta till varför Anna har svårt att hantera tristess och till hennes stora behov av trygghet. Mot detta talar dock Annas bild av sig själv som självständig och driftig. Bristen på uppgifter om hur relationen sett ut mellan Anna och hennes föräldrar gör det näst intill omöjligt att ens komma med gissningar. Jag ställer mig något kritisk till ett sådant antagande som Peterstrand-Nilsson (a.a.) gör då det tycks lägga skulden på offret istället för på mannen som slår. Att ifrågasätta de misshandlade kvinnornas egenskaper innebär att det är hennes uppträdande som hamnar i fokus för att tillhandahålla en orsak till misshandeln. Detta leder till att mannens ansvar tenderar att minska i betydelse, medan kvinnans skuld till och ansvar för det inträffade ökar. Det finns ingen forskning som stödjer att kvinnor som utsätts för våld i nära relationer har en särskild personlighet (SKL, 2006). Även Lundgren (a.a.) menar att det inte går att peka ut några särskilda personlighetstyper.

Relationens början

Anna berättar att hennes livsmål var att få ett utvecklande arbete och att finna den stora kärleken. Hon påpekar också att hon alltid tagit avstånd ifrån droger. Första gången Anna träffar Janne är hon tjugo år och hon arbetar extra på ett behandlingshem för missbrukare där Janne är på behandling, men det kom att dröja två år innan de blev ett par. Han hade en stark utstrålning som tilltalade henne mycket. Janne var en aning berusad när de träffades igen. De pratade hela natten och han berättade att han var mitt upp i en separation ifrån ett katastrofalt förhållande. Anna hade blandade känslor efter denna första natt. Janne har ett beteende som får henne att hamna i upplösningstillstånd känslomässigt; ena dagen är de ett par, andra inte. För Anna verkar det som om Janne endast har henne som ett helgnöje och efter en månad bestämmer hon sig för att snart göra slut. Samtidigt som hon dras till honom känner hon innerst inne att han är en farlig förbindelse för henne. Hans charm är förödande och hon kan inte motstå den. Hon känner sig besatt av honom.

Anna talar om drömmen om sitt livs stora kärlek. Hydén (a.a.) menar att de flesta av oss har detta romantiska kärleksideal. I Janne finner Anna ”drömmannen”; han är kärleksfull och spännande. Redan i detta tidiga stadium kan man se den berg- och dalbana Anna hamnar i genom att hon utsätts för ömsom sol, ömsom vatten. Det är min uppfattning att vi har inbyggda klockor som ringer när något inte står rätt till. Kanske är de av olika storlek eller ringer olika högt beroende på vilken livssituation vi befinner oss i. Annas klocka ringer, men inte tillräckligt för att hon ska dra öronen åt sig. Peterstrand-Nilsson (a.a.) menar att kvinnan

binds av ett orealistiskt hopp om att mannen ska stilla hennes längtan efter den totala kärleken, vilken bottnar i saknaden av den totala närheten det lilla barnet hade till modern. Hon säger också att denna längtan kan ses som drivkraften i människors sökande efter kärlek. Annas förklaring till den besatthet hon upplever är den starka passion de känner för varandra, men som snabbt kan slå över i en känslomässig smärta. Ena stunden smickrar och uppvaktar han henne och när hon tar emot blir han avståndstagande och nonchalant. Hon förstår inte varför och försöker allt för att han ska bli mjuk igen. Att han är så svårtåtkomlig väcker en drivkraft av kontroll som i sin tur leder till en stark besatthet.

Janne fortsätter sitt dubbelliv och när Anna konfronterar honom ser han ledsen ut och ger henne ett brev där han beskriver sina känslor för henne och att han vill bygga upp en relation med henne i framtiden. Anna börjar tro att han menar allvar. De har en mycket trevlig kväll och när Janne frågar om hon vill ha lite amfetamin svarar hon ja. För detta fick hon senare ångest och hon undrar vad det är som sker med henne. Annas oro för om Janne utnyttjar henne eller ej kvarstår, men när han är hos henne känner hon sig som kvinnan i hans liv. Hon ser hans dubbelspel klart och tydligt, men är helt styrd av de känslor hon hyser för Janne. Hon vill inget hellre än att få värme och ömhet från honom. Janne fortsätter sitt spel och hör bara av sig när det passar honom och då förväntas Anna anpassa sig. Hon ber honom nu att inte höra av sig förrän han är klar med sin gamla relation. Trots detta fortsätter hon att träffa honom och är livrädd för att bli sårad. Anna umgås nu endast sporadiskt med sin familj och sina vänner.

Anna är nu på god väg in ett destruktivt förhållande och på sätt och vis kan man säga att den normaliseringsprocess Lundgren (2004) talar om har startat. Normaliseringen består här i att Anna i praktiken accepterar Jannes dubbelliv – detta spel som blivit en vanligt förekommande företeelse. Hennes besatthet gör att hon successivt tappar sitt jag. Varför säger hon ja till att ta droger när hon säger sig vara så emot det? Möjligen kan det bero på att hon vill vara Janne till lags; om hon gör som han gör kanske han accepterar henne. Jag frågar mig hur diskrepansen mellan Annas handlande och hennes förnuft påverkar hennes nedbrytningsprocess. Man kan säga att en stegvis utveckling mot fysiskt våld har startat (SKL, 2006). Med Hydéns (1995) ord så skulle denna fas motsvara förhistorien; det som sker före själva misshandeln. För att knyta an till Ebaugh Fuchs (1988) teori om exitprocessen skulle detta innebära den första fasen; de första tvivlen. Dessa växer fram som en omedveten känsla av besvikelse och vantrivsel med tillvaron, men hon är ännu inte till fullo medveten om dessa tvivel (a.a.). Genom denna katt- och råttalek stärks det emotionella bandet; den kärlek Anna känner för Janne gör henne utsatt (Holmberg & Enander, 2004).

När Janne vid ett tillfälle kommer hem till Anna är han drogpåverkad och vill mysa till det lite. Då Anna definitivt säger nej till detta går han över till en grannkvinna. Anna försöker få hem honom igen, men han kommer först efter ett par timmar. Då rann ilskan av henne och hon kände lättnad och tänkte att han ju måste älska henne i alla fall. Anna hör rykten om att Janne har flera tjejer samtidigt som han träffar henne. Hon börjar få ångest och undrar vart hennes liv tagit vägen. Trots att hon inte tycker om drogen tar hon nu "vitt" tillsammans med honom varje helg. Hon känner att hennes liv har passerat en farlig gräns. Trots allt det negativa trivs hon så bra i hans sällskap; han är vacker och underhållande och hon är upp över öronen förälskad i honom. En dag ser Anna att Jannes f.d. tjej sitter i sin bil utanför porten. Efter ett tag tröttnar tjejen och sätter då en lapp på Jannes vindruta. Anna känner att hon måste få klarhet och springer ner för att se vad det står på lappen. Nu inser Anna hur lurad både hon och Jannes ex blivit; de två var förlovade och bodde fortfarande tillsammans. Nu är måttet rågat och hon bestämmer sig för att han ska ut ur hennes liv. Hon återupptar kontakten med familj och vänner och känner att hennes gamla jag börjar komma fram igen.

Sakta men säkert börjar Annas referensramar förskjutas. Hon vill ju inget hellre än att bli älskad av Janne. Att han kommer tillbaka till henne från grannkvinnan gör att Anna börjar hoppas igen och känner sig utvald (Holmberg & Enander, 2004). Tillslut får hon dock nog och gör sitt första uppbrott. Om man betraktar detta uppbrott just här och nu kan det verka som om hon tagit ett språng, men det är oftast först i efterhand man kan avgöra det (Bernler & Bjerkman, 1990). Anna verkar tro att hon nu är fri, men Holmberg och Enander (a.a.) menar att bryta upp inte är det samma som att bli fri. Att kvinnan går är inte detsamma som att det starka känslomässiga bandet har brutits (a.a.).

Våldets inträde

Sex veckor går och Anna träffar Janne igen. Efter ett par månader flyttar han in hos henne. Nu är Anna sjukskriven för psykisk ohälsa och när Janne en dag kommer hem berusad är han aggressiv och säger att hon är tjock och ful. Hans ilska eskalerar och utan förvarning slår han henne rakt i ansiktet. Anna trillar chockad ner i soffan och undrar hur detta kunde hända; hon har aldrig fått en smäll i hela sitt liv. Janne bara skrattar och ger henne ett slag till i ansiktet. När hon frågar varför beordrar han henne att stänga igen munnen, annars skulle hon få veta hur det kändes att få en ordentlig smäll. Hela Annas värld är i kaos. Det går en vecka utan att Janne visar några mer våldstendenser och hoppet tar åter vid. De har en härlig dag där de lagar god mat och skrattar mycket.

Att Anna går tillbaka till Janne visar att det inte var ett språng hon gjorde, utan en knick. Eftersom det fysiska våldet utvecklas gradvis i en långsam process är det svårt för kvinnan att upptäcka de små förskjutningarna och ofta reagerar hon inte förrän det fysiska våldet är en realitet (SKL, 2006). I Annas fall startar det med Jannes ovilja till att bryta med sin före detta flickvän, vilket kan tolkas som psykisk misshandel. Det som sker härnäst är att Janne börjar kränka Anna verbalt och strax därpå får hon första smällen. Detta sker plötsligt och helt oväntat (a.a.). Situationen kompliceras av att Janne, som alltmer dominerar Annas liv, växlar mellan att vara kärleksfull och omtänksam och hotfull och våldsam. Det är han som bestämmer när och hur denna växling ska ske. Anna bryts successivt ner och den anpassning hon gör sker till att börja med för att få slut på våldet (Amnesty⁵).

När Anna talar i telefon med en väninna blir han sur för han tycker de talar för länge. Hon förstår sig inte riktigt på honom och tycker det är jobbigt att han har sådan kontroll över vad hon gör och säger. Hon försöker nu avstå ifrån att prata i telefon när han är hemma för att undvika bråk. Samma kväll rusar han in i badrummet där hon står och borstar tänderna, ser helt galen ut och skallar henne utan förvarning. Hon avskärmar sig från verkligheten och kan inte tro att Janne har denna onda sida inom sig. Några veckor går och Janne blir mer och mer svartsjuk. Han får för sig att Anna vänsterprasslar och sparkar henne därför både i ansiktet och på kroppen. Han kallar henne för diverse fula ord och i det ögonblicket gav hon upp allt. Hon känner sig totalt maktlös, får ångest och vågar inte säga ett ord. En kväll åker de hem till Annas väninna och hennes kille och när de så småningom åker hem är Janne märkbart berusad. Han beordrar Anna att köra honom till en langare, men hon stannar bilen och säger till honom att han får köra själv. När hon gick därifrån var hon livrädd, men visade det inte med en min. Janne blev galen, sprang efter henne och slet henne i håret tillbaka in i bilen. När de kom hem hade hon behövt ringa någon att tala med, men Janne bevakade telefonen som en hök. Hon somnade tillslut medan Janne tittade på porrfilm. Hon förstår inte varför hon tillåter denna behandlig, varför hon inte kan bryta med honom. Hon får inte känslorna att gå ihop med förnuftet. Den enda hon umgås med nu är Janne och hon frågar sig vart hon tog vägen; hon som hade arbete, socialt liv, umgänge och ekonomisk trygghet. Sakta men säkert bryter han ner Anna psykiskt genom hot om våld mot både henne och hennes katt, verbala kränkningar och fysisk misshandel. Hon skäms över sig själv och vill inte visa sig ute tillsammans med Janne när han är påverkad. Hon märker hur folk tittar snett som om hon vore en ”fyllekärring”. Hon önskar att någon såg hur det egentligen ligger till, att någon kunde

---

⁵ Stoppa våldet – Mäns våld mot kvinnor i nära relationer. En sammanställning om situationen i Sverige (2004)

hjälpa henne. Hon känner sig helt handlingsförlamad. Anna söker efter ett mirakel som kan rädda henne ur denna situation.

Nu har våldet eskalerat betydligt, både fysiskt och psykiskt. Att utsättas för upprepat våld antas resultera i att de utsatta kvinnorna lever i fruktan, blir isolerade och handlingsförlamade (Research Report No. 131⁶). Anna stänger av sina känslor och känner sig helt ur stånd att göra någonting. Genom Jannes växlingar mellan aggressivitet och kärleksfullhet blir Anna beroende av honom, vilket i sin tur förstärker hans kontroll över henne (Holmberg & Enander, 2004). Samma författare (a.a.) menar att man enligt Lundgren kan jämföra med tortyr där man kan finna liknande dynamik. Anna har nu börjat anpassa sitt agerande utefter Jannes önskemål – allt för att det inte ska bli bråk. Denna anpassning menar Lundgren (2004) är en följd av att ständigt utsättas för våld. För kvinnans del innebär normaliseringsprocessen både anpassnings- och överlevnadsstrategier (Research Report No. 131). Nu är förhållandet inne i den fas Hydén (1995) kallar våldsakten, vilken primärt följer efter ett gräl. Hon menar också att kvinnan under förhistorien har möjlighet till både initiativ och handling. Från att ha haft möjligheten att agera under förhistorien förvandlas hon under våldsakten till att bli ett offer (a.a.). I Annas fall tycks båda dessa stadier infalla samtidigt, vilket gjorde att hon hade små möjligheter att handla. Holmberg och Enander (a.a.) menar att rädslan antingen kan knyta kvinnan närmre mannen, just på grund av att hon är för rädd för att lämna honom, eller så kan den verka frigörande. Den fruktan Anna nu känner inför Janne binder henne än mer till honom i detta stadium. Janne har gradvis krympt Annas livsområden; han kontrollerar vem hon ringer och vem hon umgås med (Lundgren, a.a.). Bland de metoder som ingår i den kontroll och dominans mannen använder för att förminska kvinnan finner vi bl.a. isolering, skrämsel, tvång och hot – mot kvinnan själv, men också mot t.ex. familj och husdjur (SKL, 2006).

---

⁶ Research Report No. 131 from the Department of Sociology, Göteborg University (2003)

Vägen ut

Ju längre tiden går desto starkare blir Annas känsla att hon inte vill leva med Janne längre. Han vill inte diskutera förhållandet och när hon ber Janne söka sig en annan bostad hotar han med att döda henne om hon lämnar honom. Anna blir gravid, men våldet fortsätter. Janne håller henne vaken om nätterna och hon bryter ihop. Hon börjar tro att hon är schizofren, att det är hon som förstör upp saker och ting, som han ideligen säger till henne. Trots att han utplånar henne mer och mer för varje dag som går tycker hon synd om honom. Anna har arbetat natten och kommer hem och stupar i säng. Då hon efter några timmar väcks av att Janne skriker henne i örat brister något inom henne. Hon skriker till honom att hon har fått nog av honom, att han ska ut nu. Janne bli helt galen; han kastar omkull bokhyllan, slänger glasbordet i golvet och skriker att han ska skära halsen av Anna och döda hennes föräldrar.

Anna är nu mer medveten om de tvivel hon hyser för sin levnadssituation och det är också då hon försöker förändra denna genom att be Janne flytta. Detta torde innebära att Anna är inne i den andra fasen i exitprocessen – att söka alternativ (Ebaugh Fuchs, 1988). Den rädsla Anna känner när Janne hotar med att döda både henne och hennes föräldrar om hon lämnar honom gör henne handlingsförlamad. Annas ifrågasättande av sitt eget förnuft tyder på att våldet är internaliserat hos henne (Lundgren, 2004). Med det menar författaren (a.a.) att kvinnans egen verklighetsuppfattning börjar förändras. ”Hans verklighet blir hennes”(a.a., s. 58). Hon gör ett nytt försök till ett språng, men som åter igen visar sig vara en knick (Bernler & Bjerkman, a.a.). Anna gör både motstånd och anpassar sig genom att be Janne flytta och att hon skriker åt honom, men sedan ändå stanna kvar hos honom. Lundgrens (a.a.) normaliseringsprocess tycks innebära passivitet medan Hydén (1995) däremot menar att kvinnan ständigt gör uppbrott – i tanken lämnar hon mannen varje gång han slår. Detta motstånd kallar hon dock ”ett motstånd utan konfrontation” (Research Report, No. 131, s. 55). När det gäller Anna så både anpassar hon sig och gör motstånd. Att Anna gör många knickar och språng behöver inte ses som ett misslyckande utan nödvändiga för det slutliga uppbrottet ”Rörelsen är allt målet bara början...”⁷ (Bjerkman, 1984)

Vändpunkten

Janne fick tag i katten och började slå honom. När Anna fick ut denne på balkongen gav sig Janne på henne igen. Hon försökte skydda ansiktet och magen mot sparkarna. Till slut ger han

---

⁷ Citatet är lånat från en del av titeln på Bjerkmans forskningsarbete; *Rörelsen är allt målet bara början – Om behandlingshemmet Trollängens förändring 1973–1980* (1984).

upp och lämnar lägenheten som ett slagfält. Då ringer Anna polisen för första gången och de tar henne till sjukhus. Det slutar med att Anna mister sitt barn och hon får massor av lugnande medel för att dämpa ångesten. Hon tar sedan tillbaka sin anmälan för att hon inte orkar gå vidare med utredningen. Hon tycker det är så främmande och överkligt att gå igenom en rättegång mot den man hon har levt tillsammans med. Hon kan inte se honom som en brottsling och inte sig själv som tillhörande den skara av misshandlade kvinnor man läser om i tidningarna; då ska man ju ha blivit mycket värre misshandlad, knivhuggen till exempel. Janne börjar ringa och tala in meddelanden på telefonsvararen och tillslut ringer Anna upp honom. När hon berättar att hon mist barnet på grund av det som hände anklagar han henne för att ha gjort abort bakom ryggen på honom. Efter mycket om och men bestämmer de träff nästa dag. Hon förstår inte hur hon fortfarande kan känna så starkt för honom, att banden blivit starkare efter allt som skett. Det starka försvar hon byggt upp under senaste veckan rasar samman vid mötet. Hon tycker synd om honom som inte har någonstans att bo så hon erbjuder honom att bo hos henne tills han hittar något. För första gången pratar de nu om problemen och Janne lovar att börja ta antabus och gå i terapi. Detta gör att Anna nu vågar tänka sig en framtid med honom. Anna har inte mod att berätta för sina föräldrar om att Janne och hon är tillsammans igen. Hon skäms över att hon är en sådan svag människa, att hon inte vågar stå upp för de känslor hon har för Janne och deras relation.

Att Janne ger sig på katten blir ytterligare en knick och en vändpunktssituation⁸ för Anna. Denna vändpunktssituation är inte tydlig för henne själv, men utifrån berättelsen anser jag att det är denna händelse, tillsammans med att Anna mister sitt barn, som är början till uppbrottet. Vändpunkten kan enligt Ebaugh Fuchs (1988), tillsammans med fas tre – att söka alternativ, ses som ett förstadium till själva uppbrottet. Hon säger också att vändpunkten kan komma plötsligt eller gradvis. Holmberg och Enander (2004) menar att när vändpunkten handlar om någon annan, har kvinnan oftast blivit medveten genom en utlösande händelse om att någon annan, i detta fall katten och vad värre är – fostret, far illa om hon stannar kvar i förhållandet. Anna kan inte se Janne som en brottsling; hon tenderar att förminska och neutralisera våldet genom att säga till sig själv att misshandel är något mycket värre än det hon har råkat ut för (Hydén, 1995). Hand i hand med det följer att Anna inte kan se sig själv som misshandlad, vilket enligt Hydén (a.a.) beror på att denna identitet hotar kvinnans självbild. Hon menar också att denna neutraliseringsprocess av våldshandlingen lätt kan

---

⁸ Avser en händelse eller situation som inte lett till ett definitivt uppbrott. Kvinnan kan befinna sig i många vändpunktssituationer och det är viktigt att skilja på dem och den mer slutgiltiga vändpunkten (Holmberg & Enander, a.a.)

tolkas som att det handlar om att normalisera det våld kvinnan utsätts för, men att bli slagen av sin sambo är inget kvinnan ser som normalt – även om det har blivit ett vanligt inslag i hennes liv. Holmberg och Enander (a.a.) understryker att det är viktigt att skilja på normalt och vanligt. Anna förstår inte själv hur banden kan vara så starka, trots det våld hon utsätts för. Holmberg och Enander (a.a.) menar att detta kan förklaras som en traumatisk bindning⁹, vilket är uttryck för utvecklingen av starka emotionella band mellan två individer där den ena regelbundet slår, hotar, trakasserar eller kränker den andra. Det som är karakteriserande för detta är att den som är underordnad utvecklar positiva känslor för den som utsätter den andra för övergrepp. Både det faktum att Anna tycker synd om Janne och det hopp hon får igen om förhållandet kan binda henne starkare till honom (a.a.). Att Anna inte längre har så mycket kontakt med sina föräldrar kan bero på att de tidigare försökt intervensera förhållandet, vilket Anna då kan ha uppfattat som ett angrepp mot deras kärlek (a.a.). Detta har med att göra i vilket stadium av förhållandet kvinnan befinner sig – ju tidigare desto starkare försvar (a.a.).

Svårigheter

Två dagar efter att de träffats igen går de på restaurang och Janne blir mycket berusad. På vägen hem skämmer han ut Anna genom att skrika diverse okvädningsord till henne. Han försöker provocera henne, men hon nappar inte på det; hon vet ju så väl hur det skulle sluta om hon svarade. Anna får låna en väns hus där hon kan vila upp sig. Till Janne säger hon att hon ska till ett hälsohem. Under dessa dagar tänker Anna mycket och hon erkänner för sig själv att hon är känslomässigt bunden till Janne och att hon inte klarar att bryta med honom utan hjälp och stöd utifrån. Hon vet dock inte vem hon kan vända sig till och hon är dessutom rädd för vad Janne skulle kunna ta sig till om hon lämnar honom. Den första veckan hemma förflyter smärtfritt, men sedan bryter helvetet lös. Kraftigt berusad misshandlar Janne henne och hotar med att hon nu ska dö. Tiden tyckts stå stilla medan Janne drar åt telefonsladden runt halsen på Anna. Till slut lyckas hon på något vis komma loss, men när hon försöker ta sig ut ur lägenheten sparkar och slår han henne till och från i flera timmar. Misshandeln håller på i sex timmar varvid Janne somnar utmattad i soffan. Själv får hon några timmars sömn innan hon ska iväg till arbetet. Hon fattar nu beslut om att polisanmäla Janne. Kuratorn på sjukhuset ordnar en tid på en kvinnojour till vilken hon sedan åker. Eftersom hon inte kan se sig själv som en misshandlad kvinna känner hon sig dum som upptar ett rum där. På kvällen

---

⁹ Traumatisk bindning presenteras av Dutton & Painter i ”Traumatic Bonding – The development of emotional attachments in battered women and other relationships of intermittent abuse” i *Victimology*, 1-6, 1981 (Holmberg & Enander, 2004)

får hon veta att Janne nu sitter häktad. På det reagerar hon med stora skuld känslor; vad har jag nu ställ till med? Hon klarar inte tanken på att han sitter inspärrad i en liten cell. Dagen efter kommer en polisman till Anna och förhöret som tar flera timmar gör att hon kommer i kontakt med de känslor och minnen hon så skickligt har gömt undan. Polis mannen får henne att inse allvaret i det som hade hänt, men ändå saknar hon Janne; den fina sidan av honom.

Ebaugh Fuchs (1988) betonar starkt vikten av signifikanta andras reaktioner för om ett rollutträde ska bli aktuellt eller inte. Detta går stick i stäv med Holmberg och Enanders (2004) erfarenhet från deras forskning. Där hade signifikanta andra inte samma betydande roll för deras informanters exitprocess. Anna har kommit till insikt om att hon inte kan bryta med Janne för egen maskin. På grund av att både hon själv och Janne har isolerat henne har hon ingen att vända sig till. Efter en mycket grym misshandel och några få timmars sömn går hon än dock till arbetet. För att kunna förklara detta måste jag tro på det Hydén (1995) säger om att det vanligaste sättet att reagera på vid sådana situationer är att förneka att det hänt. Hon menar att vi i sådana situationer försöker trycka undan det som skett. Dessa undertryckta känslor dyker upp igen i samband med polisförhöret. Återigen ser vi hur Annas ovilja till att se sig själv som en kvinna utsatt för misshandel gör det svårt för henne. När hon nu för första gången tar emot hjälp utifrån, känner hon sig inte värd en plats på den kvinnojour hon kommer till: den är ju till för misshandlade kvinnor. När Anna hör att Janne är häktad får hon stora skuld känslor, vilket är en del i det starka bandet som gör att hon har svårt att bryta upp (Holmberg & Enander, a.a.).

Anna sover oroligt, får ångestattacker och för det har hon fått lugnande medel som hon tar mycket av för att orka vardagen. Hon har blivit folkskygg och isolerar sig. När hon träffar någon gammal bekant vet hon inte vad hon ska tala om förutom våld, förnedring och andra negativa saker. Det är detta som blivit hennes referensram. Hon frågar sig om det är ett gammalt mönster hos henne att vara kvar i något som hon vet inte är bra för henne. Men vart ska hon ta vägen? Vem vill hjälpa någon som gått tillbaka till sin plågoande så många gånger? Vem kommer tro att hon verkligen vill lämna honom, men är för svag för att klara det utan hjälp? Hon behöver någon som kan förklara de dubbla känslor hon har för Janne. Genom att hålla Anna vaken nätterna igenom och dessutom intala henne att allt är hennes fel, psykar han ner henne totalt. Ena stunden terroriserar han henne psykiskt med skenavrättningar, måttar slag mot henne, blir hotfull och våldsam och i nästa stund är han hur kärleksfull som helst. Anna säger att det är värst med skenavrättningarna; det är så förnedrande att be honom skona hennes liv. Han säger alltid att han inte minns något av misshandeln, men det tror hon inte ett

dugg på; om han inte haft kontroll över vad han gör skulle han ha dödat henne för länge sedan.

Anna är nu helt nedbruten och hon isolerar sig själv. Eftersom Anna nu endast umgås med Janne är han också hennes enda referensram och allt hon upplever är i förhållande till eller via honom (Lundgren, 2004). Det är inte ovanligt att en misshandlad kvinna känner skam över det hon utsätts för och hon vågar inte tro på att hon är värd att hjälpas. Hon har internaliserat Jannes syn på henne, våldet och i viss mån även orsaken till det (Elisason, beskriven i SKL, 2006). Att Janne säger sig inte minnas något av misshandeln efteråt tror inte Anna på och Lundgren (a.a.) säger också att våldet inte är blint, utan att mannen styr noga var, hur och med vilken intensitet det används.

En kväll när Janne kommer hem efter att ha pantsatt deras förlovningsringar och köpt alkohol för pengarna får Anna nog och säger till honom att nu är det slut. Som svar på det får hon en rak höger över ögat. Blödande smyger hon sig ut och går planlöst omkring; vart skulle hon ta vägen? När hon tillslut kommer till en bensinstation ringer personalen till polisen. Janne anhålls igen och Anna hamnar i ett apatiskt tillstånd i medicinernas dimma. Hon tänker oftare och oftare på att ta sitt liv, att det inte finns någon annan utväg. Janne skriver många brev till Anna, men hon svarar inte på dem. Efter rättegången undrar han med tårar i ögonen om hon fortfarande finns kvar i hans liv. Han lovar att han aldrig mer ska dricka och att han ska operera in antabus. Det är med henne han vill leva ett lugnt socialt liv. Det enda Anna vet just nu är att hon aldrig mer vill bli misshandlad. Åklagaren föreslår besöksförbud för Janne, men till detta tackar Anna nej. Om hon går med på det så känner hon att det inte finns någon återvändo och det är hon inte mogen för än – kanske i morgon. Anna tar mer och mer mediciner också när hon inte behöver det. Hon går ut och dansar med en väninna och försöker intressera sig för andra män, men hon känner att Janne och hon är som sammanflätade med varandra. Han är och kommer alltid att vara hennes största kärlek vad som än sker. Sakta men säkert börjar Anna komma tillbaka till livet, men när hon tänker tillbaka på allt som hänt känns det helt överkligt. En dag åker hon ner till Janne och blir glad att träffa honom; när han är utan droger är han den kille hon tycker så mycket om. Men till hans tal om en gemensam framtid håller hon sig avståndstagande. När hon nu äntligen börjat se ljuset dras hon ner i mörkret igen; ett steg framåt och tre bakåt. Hon vet att det endast är hon själv som kan förändra sitt liv, men för det behöver hon ha en trygg hand att hålla i. Nedräkningen till Jannes frisläppning har börjat och Anna känner i maggropen att det kommer att sluta som tidigare. Han ringer på telefonsvararen och är vansinnig för att hon inte svarar och han hotar henne med att om hon inte är hemma imorgon när han ringer - då jävlar. Knappt en månad

efter frigivningen har han brutit ner henne psykiskt igen. Hon upplever situationen som om hon sitter i en rävsax och inte kan komma loss. Anna vill inget hellre än att komma tillbaka till livet och bli levande igen. Hennes tankar kretsar hela tiden kring hur och när hon ska ta det avgörande steget. Anna känner på sig att Janne är på gång igen och mycket riktigt kommer han hem påtänd. Hon blir så arg att hon tar det som fanns kvar i hans påse och håller i sig det.

På resan mot ett uppbrott har Anna många knickar och några språng, som i slutändan visar sig vara knickar. Hon är oförmögen att ta steget till att bryta upp på egen hand. Hon ser ingen annan utväg än att ta sitt liv. Självförakt och känslor av värdelöshet har skapat en ond cirkel, som till slut blir så nedbrytande att kvinnan börjar tänka på självmord allt oftare (Peterstrand-Nilsson, 1997). Här är jag övertygad om att Anna hade varit hjälpt av någon signifikant annan. Hon tackar nej till besöksförbud för att det emotionella bandet fortfarande är för starkt och hon kan inte se några alternativ. På något sätt kan jag känna att hon ändå är på väg mot ett uppbrott. Hon inser dock att hon står ensam i beslutet. Uträknande som Janne är inget för henne i hopp igen om att han ska förändras och eftersom Anna är svag kan hon inte stå emot. När hon träffar honom i fängelset är han ju drogfri och då uppträder han som den man hon älskar. I detta kärlekens ljus känns det som tidigare skett överkligt. Det är lättare för henne att se det som varit positivt. (Walker, beskriven i SKL, 2006). Lundgren (a.a.) menar att nyanserna inom det extrema blir synnerligen viktiga; det goda uppväger det onda och det goda tillskrivs större betydelse än det onda. Men när frigivningen närmar sig känner hon på sig att allt kommer att bli som innan – inget kommer att vara förändrat. Efter knappt en månad har han psykiskt brutit ner henne igen. Hon är själsligt förlamad. Anna säger att anledningen till att hon håller i sig det resterande amfetaminet är för att hon blir så arg på Janne, men för mig ligger det nära tillhands att tänka att hon tar det för att straffa sig själv. Som mannens maktutövning brukar kränkningarna lyftas fram som exempel, men i Holmberg och Enanders (2004) forskning visar det sig att kvinnorna ansåg att sveket mot sig själva var värst.

Slutet på förhållandet

Känslorna för Janne har svalnat och hon har tappat hoppet. Janne blir dock mer och mer klistrad vid Anna; han släpper henne aldrig ur sikte, lyssnar av hennes telefonsamtal, kör henne till och från arbetet. Anna har fått en lägenhet som hon ska flytta till om tre veckor – adressen till den tänker hon aldrig berätta för honom. När hon tar upp att de snart måste flytta isär blir han hysterisk och trycker en kniv mot sin hals och hotar med att han ska skära halsen av sig framför henne. Några dagar senare åker de till ett par kompisar till Janne. Där är han

hur gullig som helst och Anna känner att hon har övertaget. När han är nykter passar hon på att hämnas för allt han gör med henne när han är onykter. Det är då hon vågar visa sig arg och låta sin bitterhet pysa ut. På natten får hon dock ingen ro; då håller han henne vaken till klockan fem på morgonen för att han behöver hennes stöd. Samma sak sker nästa natt och Annas tankar på självmord är påtagliga. Janne försöker pressa ur Anna vart hon ska ta vägen när hon blir vräkt från lägenheten de bor i nu, men hon säger att hon ska bo hemma hos en väninna ett tag. När han hämtar henne från jobbet en dag har han köpt ett par örhängen och biobiljetter och de har en väldigt trevlig kväll tillsammans. Ju närmre flytten kommer desto mer separationsångest får hon. När hon börjar packa sina saker får han ett utbrott, slänger ner henne i soffan och hotar att slå in pannbenet om hon rör sig. Han lugnar ner sig när hon försöker få honom att tro att de bara ska bo isär.

Janne börjar inse att han håller på att förlora Anna och försöker då isolera och kontrollera henne än mer. När detta inte tycks hjälpa vänder han och visar den sida han vet att Anna älskar. Annas gränssättning blir tydligare för Janne och han reagerar med att uppvakta henne och förefalla mjuk (Brottsoffermyndigheten, u.å)¹⁰. Anna känner att hon har övertaget när Janne är nykter och detta kan relateras till det Hydén (1995) kallar efterspelet där hon menar att kvinnan för en kort stund har makten att avgöra om relationen ska upphöra eller inte. Denna makt tycks för mig i detta fall dock som endast teoretisk då Anna inte har kraft nog att använda den mer än genom att verbalt uttrycka sitt missnöje.

Tyvärr var Janne hemma när flyttlasset skulle gå och på så sätt fick han reda på den nya adressen. Eftersom han nu inte har någonstans att ta vägen och Anna tycker synd om honom, får han tillfälligt stanna i Annas nya lägenhet. Han får en vecka på sig att skaffa sig någonstans att bo. Efter åtta månader bor han fortfarande kvar och Annas tablettintag fortsätter att öka. Läkaren som skriver ut tablettorna tycker att hon ska gå och prata med en psykolog, men Anna har svårt att se allvaret i det som skett. Sista gången Janne misshandlar Anna gör han det ordentligt. Han tvingar henne att köra honom och hans vän till dennes lantställe, men när han förstår att Anna inte tänkt stanna blir han helt vansinnig. Han är svart i ögonen och har fradga runt munnen och han sparkar henne gång på gång i magen och i underlivet. Han viftar med en morakniv framför ansiktet på henne och hotar att han ska strimla henne och han knuffar ner henne i brännässlor. På något sätt lyckas hon halvt ihjälslagen ta sig därifrån. Tillslut säger hon upp lägenheten och söker i hemlighet en ny

---

¹⁰ Brottsoffermyndigheten, (u.å.)Från Brott till Brottoffersluss – Att skydda brottsoffer och förhindra återfall i brott.

bostad i andra änden av staden och hon får skyddad identitet. Hon söker ekonomisk hjälp ifrån socialtjänsten och försäkringskassan för att kunna betala den kvinnobehandling hon hört skulle vara så bra. Detta är hennes sista chans att bryta med Janne. Anna behöver nu fler och starkare tabletter och hon tänker ofta på att gå över till heroin. Varför ser ingen hur illa det är ställt med henne? Anna hälsar på Janne en sista gång innan hon ska iväg på behandlingen och hon ser att han förstår att det är sista gången de ses. Det var svårt att stänga dörren och inte gå tillbaka, men hon klarade det. Nu tar den mödosamma vägen tillbaka vid.

Det har varit en långdragen och svår process för Anna att komma fram till det faktiska uppbrottet. Till slut har hon dock kommit till en gräns där hon inte längre kan blunda för det som sker. Att inse att ens livssituation är ohållbar tar ofta flera år; det är en insikt som sakta växer fram och växlar hela tiden med hoppet om att det ska vara möjligt att fortsätta relationen (Peterstrand-Nilsson, 1997). Jannes brutala misshandel och hot om att han ska döda henne fick henne tillslut att ta språnget och av egen kraft sätta definitivt stopp. Enligt Ebaugh Fuchs (1988) teori är vändpunkten och uppbrottet det samma, men jag ser en vändpunkt i Annas inre som sakta växer sig starkare för att till slut leda till det faktiska fysiska uppbrottet. Hedin och Månsson (1998) säger sig också se att uppbrottet kan vara ett stegvis smygande förlopp.

Tiden efter uppbrottet

Vid ett av tillfällena Anna uppsökte akutmottagningen för sina skador fick hon kontakt med en mycket sympatisk kurator. Det var också hon som ordnade en tid på den kvinnojour Anna bodde på under en period. Här mötte hon två kvinnor som kom att bli nära vänner till henne och utgöra ett stort stöd för henne. När Anna tillslut bad om hjälp utifrån och åkte iväg på en kvinnobehandling startade också den långa, smärtsamma vägen tillbaka till ett normalt liv. Innan det var dags för behandlingshemmet sa hon upp lägenheten, bodde i kappsäck, fick larpaket av polisen och skydd genom kvarskrivning¹¹. I samband med behandlingens slut tog myndigheterna sina händer ifrån Anna; hon skulle nu stå på egna ben. Det var nu hon behövde mer stöd än någonsin. Abstinensen efter Janne var mycket värre än den efter drogerna. Hon isolerade sig och hade panikkänslor. Som tur var gick hon på självhjälpsmöten varje dag där hon började bygga upp ett nytt kontaktnät. Här kunde hon tala om sin smärtsamma sorg över förlusten av Janne. Här fick hon respekt, förståelse och massor av kärlek. Anna berättar att vägen tillbaka tog år och olika processer och bearbetningar kom i

---

¹¹ Kvarskrivning innebär att individen är folkbokförd på den gamla folkbokföringsorten i högst tre år (Brottsförebyggande rådet, PM 1994:4)

vågor. Det tog ett par år innan hon kunde tillåta sig att sörja över det helvete hon gått igenom. Först då kunde hon börja förlåta sig själv. Under en period var Anna vansinnigt arg på Janne och var då nära att söka upp honom för att få upprättelse av honom, men fick hjälp med att se den fara hon skulle utsätta sig för om hon tog kontakt med honom igen. Med tiden fick hon distans till det hela och den paralyserande rädslan började släppa. Så småningom träffade Anna en ny man, men hon var väldigt misstänksam och rädd i början. Hon testade honom för att se om han skulle misshandla henne om han blev arg. Att relationen var lugn och harmonisk gjorde henne till en början förvirrad. Hon väntade hela tiden på ett bakslag som aldrig kom. I den senare delen av hennes bearbetning blev det viktigt för henne att urskilja sina egna mönster, se de spel hon gick in i och de roller hon spelat i tidigare relationer. I dag litar och lyssnar hon på sin intuition när något känns fel. Anna levde tidigare genom en mans bekräftelse, men i dag har hon påbörjat en relation till sig själv. Sorgen, bitterheten och ilskan är borta – såren har läkt.

Att bryta upp och att bli fri är inte samma sak; att bli fri innebär här att bryta det känslomässiga bandet till mannen (Holmberg & Enander, 2004). Anna talar om den abstinens hon har efter Janne, vilket tyder på att hon fortfarande är känslomässigt bunden till honom (a.a.). När förhållandet med Janne är definitivt slut tvingas Anna möta tomrummet efter honom och den ångest/panik det väcker (Peterstrand-Nilsson, 1997). Anna har inte fått mycket stöd utifrån; det är få som sett hur det har stått till. De som har sett har inte velat lägga sig i. Författaren av ”Från Brott till Brottoffersluss – Att skydda brottsoffer och förhindra återfall i brott (u.å)” menar att en kvinna med svag självkänsla och stort behov av bekräftelse är extra utsatt. Att Anna har överlevt – både psykiskt och fysiskt, torde bero på att hon hade en stark självkänsla innan hon hamnade i detta destruktiva förhållande. Hur hittar man då byggstenar till ett nytt liv? På detta kan man se både objektivt och subjektivt (Hedin & Månsson, 1998). Utmaningen ligger i att finna en ny roll som skiljer sig totalt från den tidigare. Det objektiva har med yttre förutsättningar att göra; vilka konkreta möjligheter finns för att skapa nya sociala sammanhang (a.a.)? När Anna tillslut fann kraften att skaffa ny bostad och begära kvarskrivning hade hon minskat de objektiva hindren. Det subjektiva handlar om att det krävs en drivande kraft, vilja till förändring (a.a.). I ljuset av den nedbrytningsprocess en misshandlad kvinna går igenom kan denna drivande kraft ses som svår att uppbringa, även om viljan finns. På det subjektiva planet ter sig de signifikanta andra, kvinnorna i självhjälpsgruppen, som avgörande för att Anna ska lyckas. Att skapa en ex-roll innebär enligt Ebaugh Fuchs (1988) att man bär med sig den gamla rollen in i den nya och att man måste förhålla sig till båda. Anna har burit med sig dels en stark rädsla, dels en önskan

om att få upprättelse från Janne en lång tid efter uppbrottet. Det är först när hon förlåtit sig själv som hon kan gå vidare och vågar så småningom inleda ett förhållande med en ny man. En misshandlad kvinna måste nå en punkt där hon blir så pass självständig att hon finner sig väl tillrätta med sitt liv och känner själslig ro när hon lever på egen hand; det är då hon kan välja vilka män hon vill umgås med och kan avstå från dem som är inte är bra för henne (Peterstrand-Nilsson, 1997).

Diskussion

En företeelse kan förstås på flera olika sätt. Jag gör inte anspråk på att leverera någon säkerställd, enhetlig sanning – det har inte heller varit syftet med uppsatsen - utan detta är min tolkning av den process en kvinna går igenom när hon utsätts för misshandel. Att leva i en relation präglad av våld kan leda till skador med allvarliga konsekvenser (Brå, PM 1994:4) och i Annas fall ledde det också till ett tablett- och narkotikamissbruk. Att jag inte går närmare in på det beror på att jag inte anser det påverka själva uppbrottet mer än möjligtvis tiden det tog och att hon tog sig ur missbruket relativt enkelt så fort hon lämnat Janne. I början av berättelsen säger Anna att hon ständigt letar efter utmaningar, men att hon också söker trygghet. Båda dessa två ting skulle kunna vara en del av förklaringen till varför Anna dras till Janne och sedan inte kan ge upp hoppet om ett liv tillsammans med honom. Det finns ingen speciell personlighetstyp som drabbas av misshandel i en nära relation; det kan drabba vem som helst (Lundgren, beskriven i SKL, 2006.). Min egen uppfattning är dock att man kan vara mer eller mindre utsatt beroende på vilken livssituation man befinner sig i.

Vägen in i denna destruktiva relation startar i Annas fall med en långsam nedbrytningsprocess; Janne ger och han tar. Ena stunden är Anna allt för honom och han vill tillbringa resten av sitt liv med henne, andra stunden rycker han undan benen på henne genom att gå tillbaka till sin ”före detta” tjej. Dessa tvära kast gör att Anna blir som besatt av Janne. Det enda hon vill är att få ömhet och bekräftelse ifrån honom. Dessa psykiska påfrestningar bidrar till att stärka det emotionella bandet som visat sig vara det starkaste och svåraste att bryta (Holmberg & Enander, 2004). Annas romantiska dröm om den ultimata kärleken är inte unik (Hydén, 1995). Enligt Peterstrand-Nilsson (1997) är det kvinnans orealistiska hopp om att mannen ska stilla hennes längtan efter den totala kärleken, vilken bottnar i saknaden av den totala närheten ett litet barn har till sin moder, som gör att hon binds till mannen. Holmberg och Enander (a.a.) menar att det emotionella bandet består av flera (individuella) band; kärlek, att hon känner sig utvald, empati, medlidande, skuld, hopp, rädsla och ofta även hat. I Annas berättelse finns de flesta av dessa med, men hon talar aldrig om att hon hatar Janne. Hydén (a.a.) menar att våldsprcessen består av tre faser, varav den första kallas ”förhistorien”. Det är under denna förhistoria som våldet är under uppsegling. Ebaugh Fuchs (1988) teori om uppbrottsprocessen består av fyra faser, varav hon kallar den första för ”de första tvivlen”. Anna har haft vissa tvivel ända sedan begynnelsen av förhållandet, men de trycker hon snabbt undan. I samband med detta vill jag göra en kritisk reflektion på Ebaugh Fuchs exitmodell. Fokus i studien ligger mestadels på människor som bytt yrkesroll, varför

modellen inte passar till fullo för kvinnor som bryter upp ur ett misshandelsförhållande. Holmberg och Enander (2004) menar också att en fasmodell inte ska ses som normgivande för vad som anses vara en "normal" utveckling.

Så kommer då den dag det fysiska våldet blir en realitet i Annas liv. Hydén (1995) kallar denna fas för "våldsakten" och till det vill jag invända med att även det psykiska våldet Anna utsatts för tidigare ingår i begreppet "våld i nära relationer" (SKL, 2006). Lundgren (2004) kallar denna successiva nedbrytning, först psykiskt och sedan även fysiskt, för "normaliseringsprocessen". I korthet innebär det att kvinna efter hand kommer att uppleva våldet som vanliga handlingar – något de förväntar sig och godtar (a.a.). Här måste jag hålla med Hydén (a.a.) om att kvinnan inte alls förväntar sig att våld ska ingå i ett förhållande. Ofta blir mannen mycket ångerfull efter misshandeln (Brottsoffermyndigheten, u.å.), men Janne ber inte om förlåtelse eller visar ånger en enda gång. Han hävdar istället att det är Anna som överdriver.

Så småningom kommer Anna till en vändpunkt – en punkt som jag ser som början på resan mot uppbrottet. Enligt Ebaugh Fuchs (1988) kan denna vändpunkt komma gradvis eller plötsligt. Hos Anna har den kommit gradvis, där våldet mot katten och det faktum att hon mister barnet får henne att besluta sig. Jag tolkar Ebaugh Fuchs (a.a) vändpunkt som om det är då kvinnan bryter upp, eftersom nästa fas är "att skapa ex-rollen". Det går dock lång tid emellan vändpunkten och det faktiska uppbrottet för Anna, så en komplettering av Ebaugh Fuchs teori om exitprocessen (a.a.) vore lämpligt i detta fall.

Till slut bryter Anna upp och lämnar Janne. Detta är inget som är lätt för henne; det starka emotionella bandet finns fortfarande kvar, men hon inser att hon inte skulle överleva om hon stannade kvar. Nu startar en annan process – att ta sig tillbaka till livet igen. Det är detta Ebaugh Fuchs (a.a.) kallar för "att skapa ex-rollen". För att kunna bli fri behövde Anna inse att hon faktiskt varit utsatt för misshandel och få bearbeta alla de känslor som detta förde med sig. Ebaugh Fuchs (a.a.) talar om att man tar med sig rester från den tidigare rollen in i den nya och så gjorde även Anna. Det tog tid innan hon kunde släppa rädslan och skammen, men idag har hon kommit långt i sin utveckling.

Det som kommit fram i studien är att vägen in i ett misshandelsförhållande är en process, i vilken kvinnan binds allt starkare till mannen. Genom att mannen växlar mellan att vara Dr Jekyll och Mr Hyde bryts hon långsamt ned. Oftast startar inte det fysiska våldet förrän en bra bit in i förhållandet. I början anpassar hon sig för husfridens skull, sedan för att rädda livhanken. Det som får kvinnan att bestämma sig för att förändra sin situation kan kallas för vändpunkten. Denna kan komma genom en plötslig händelse eller gradvis. Vändpunkten

behöver dock inte innebära ett direkt uppbrott, utan det kan ta tid. Kvinnan i denna självbiografi efterlyser hela tiden någon som kan förklara hur hon kan ha så dubbla känslor; hon vet att hon borde gå, men banden är för starka. När kvinnan väl har brutit upp kan det ändå ta tid innan hon är fri; hon måste befria sig ifrån de starka emotionella banden och hon måste förlåta sig själv.

Referenser

Böcker:

Bernler, G., & Bjerkman, A. (1990). Red: Hermansson, H-E. *Den sociala biografien*. Göteborg: Daidalos.

Bjerkman, A. (1984). *Rörelsen är allt målet bara början – om behandlingshemmet Trollängens förändring 1973-1980*. Lindome: Kompendiet.

Bärmark, J., & Nilsson, I. (1983). *Poul Bjerre – "Människosonen"*. Stockholm: NoK.

Ebaugh Fuchs, H. R. (1988). *Becoming an EX – The Process of Role Exit*. Chicago: The University of Chicago Press.

Engdahl, H., Holmgren, O., Lysell, R., Melberg, A., & Olsson, A. (1977). *Hermeneutik*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Hedin, U-C., & Månsson, S-A. (1998). *Vägen ut! Om kvinnors uppbrott ur prostitutionen*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Holmberg, C., & Enander, V. (2004). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa Böcker.

Hydén, M. (1995). *Kvinnomisshandel inom äktenskapet – Mellan det omöjliga och möjliga*. Falköping: Gummessons Tryckeri.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, E. (2004). *Våldets normaliseringsprocess; Två parter – två strategier*. Stockholm: ROKS.

Peterstrand-Nilsson, M. (1997). *Ondskans famn, den inre världen hos misshandlade kvinnor*. Stockholm: Natur och Kultur.

Sveriges Kommuner och Landsting (2006). *En kunskapsöversikt: Mäns våld mot kvinnor*.

Taylor, S J., & Bogdan, R. (1998). *Introduction to Qualitative Research Methods, Third Edition – A Guidebook and Resource*. New York: John Wiley & Sons.

Videll, A. (2000). *Dårskap för två – med livet som insats*. Stockholm: Bäckströms förlag.

Offentliga tryck och rapporter:

Brottsförebyggande rådet, PM 1994:4, *Våld mot kvinnor i nära relationer*.

Brottsoffermyndigheten; *Från Brott till Brottoffersluss – Att skydda brottsoffer och förhindra återfall i brott*, u.å.

Research Report No. 131. Steen, A-L. (2003). *Mäns våld mot kvinnor – ett diskursivt slagfält. Reflektioner kring kunskapsläget*. Göteborg: DocuSys.

SOU 1995:60. *Huvudbetänkande av Kvinnovåldskommissionen*. Socialdepartementet.

Webbaserat material:

Amnesty. Rapporter. Stoppa våldet mot kvinnor. *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Internet, fil: [http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/\\$File/svenskrapport.pdf](http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/$File/svenskrapport.pdf)

Brottsförebyggande rådet (2006). Statistik / Anmälda brott / Årsviis / 2006. Internet, fil: http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&module_instance=21&id=23&statsType=100&statsCounty=La&Year=2006&type=1 Senast uppdaterad: 2007-05-23. Datum då uppgifterna inhämtades: 2007-10-23

SOU 2006:65. *Att ta ansvar för sina insatser – Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*. Stockholm: Edita Sverige. Internet, fil: http://www.foreningenkobra.com/Textfiler/Socdep_utred060630_Soc%20ansvar%20f%C3%B6r%20v%C3%A5ldsutsatta%20kvinnor.pdf

Högskolan Väst
Institutionen för Individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se